

ВІДГУК

на дисертацію М. Я. Кравченко «Мистецтво прикрас в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ століття: європейській контекст, художні особливості, персоналії», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво

Представлена до захисту праця на основі фактологічного, не відомого раніше в українському мистецтвознавстві історичного матеріалу репрезентує шляхи та еволюцію мистецтва прикрас останньої третини ХХ – початку ХХІ століття в Україні в європейському контексті. У дисертації М.Я. Кравченко прикраса є об'єктом мистецтва, культурним артефактом, що функціонує у тих чи інших стильових напрямках постмодерного простору з характерною неоднозначністю та відсутністю усталених підходів. Свобода висловлювання та автономія творчості відкрили нові можливості для прояву естетичних, семантичних, технологічних аспектів мистецтва прикрас, в результаті чого твори апелюють до непорушних категорій постмодерністського світогляду – відносності, іронії, гри. Усе, створене в естетиці постмодернізму, співвідносяться з найважливішими категоріями творчості, якими є індивідуальність та унікальність, – як творця, так і споживача, носія прикрас.

Новаторські тенденції у виготовленні прикрас поширюються у другій половині ХХ ст. по всій Європі (Німеччина, Нідерланди, Італія, Великобританія, Чехія, Словаччина, Польща, Латвія, Естонія). Безперечна актуальність теми дисертації обумовлена перш за все активним включенням до експериментів у процесах виготовлення прикрас українських майстрів: на заході України – творчі осередки у Львові, Ужгороді, Чернівцях, у центрі – Києві, на півдні – в Одесі та Сімферополі. На противагу традиційним матеріалам – сріблу, золоту, коштовному і напівкоштовному камінню використовують альтернативні – кераміку, скло, папір, пластик, шкіру, гуму, волосся тощо. Зважаючи на низку проблем в Україні, пов'язаних з відсутністю музейних збірок сучасних прикрас, недостатнім висвітленням творчості майстрів, представлене дисертаційне дослідження успішно реалізує спробу заповнення цієї прогалини, а звернення до європейського контексту безумовно сприяє повнішому аналізу українських та європейських тенденцій у творенні прикрас.

Об'єктом дослідження є прикраси українських митців останньої третини ХХ – початку ХХІ століття. Предметом дослідження є мистецтво прикрас в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. в європейському контексті, дослідження персоналій і художніх особливостей творів.

Широкий мистецтвознавчий дискурс мистецтва прикрас базується на обраних дисертанткою загальнонаукових і спеціальних методах дослідження, що надало змогу синхронно окреслити розвиток мистецтва прикрас в Україні та Європі. Слід відзначити застосовану у дослідженні методичку анкетування сучасних авторів. Дані, отримані дисертанткою (місце проживання та праці, освіта, основні матеріали а форми прикрас, творче кредо; твори (серії); джерела творчих інспірацій, концепції) дозволили визначити основні групи матеріалів

прикрас – традиційні та альтернативні, творчі методи і техніки провідних художників за особливістю застосування матеріалів, і, відповідно представити класифікацію художніх прикрас другої половини ХХ ст., виділивши історизм, авторський дизайн, етнічні напрями. Звернення до цієї методики, оброблені й оформлені результати у вигляді таблиць з описом концептуальних тенденцій за країнами, персональними сторінками майстрів, словником зарубіжних і українських авторів прикрас (понад 80 персоналій), у вигляді змістовного ілюстративного ряду переконують в тому, що для дисертантки центральним об'єктом наукової рефлексії є митець (майстер) як особистість, автор, творець, інтерпретатор з відповідним ставленням до культурно-мистецького простору, явищ, подій, людини.

Структура дисертації логічно вибудована відповідно до мети і завдань дослідження. Історіографія, джерельна база, методика дослідження та термінологічні дефініції викладено у 1 розділі. Очевидно, що узагальненню результатів наукового дослідження у вигляді кандидатської дисертації передувала багаторічна робота в мистецьких інституціях (виставки, галереї, майстерні митців, архіви, бібліотеки, музеї) різних країн, зокрема в Австрії (м. Відень), Німеччині (м. Мюнхен, м. Пфорцгайм), Польщі (м. Легниця), Словаччині (м. Братислава), Україні. Результатом цієї багаторічної роботи є те, що вперше в українській мистецтвознавчій науці: введено дефініцію понять «прикраса», «мистецтво прикрас»; представлено великий обсяг творів зарубіжних і українських митців, які трактують прикрасу як твір мистецтва, виставковий об'єкт, а матеріал – формотворчим і образотворчим засобом виразності.

Розділ 2 «Особливості розвитку прикрас у Європі останньої третини ХХ – початку ХХІ століття» присвячено аналізу передумов формування та розвитку мистецтва прикрас; виявлено основні періоди, осередки, проаналізовано концептуальні засади виготовлення прикрас в європейських країнах зазначеного періоду. Наголошується на важливих аспектах у творенні так званих «нових прикрас» – появі авторської концепції-ідеї, своєрідній грі між твором-прикрасою – «предметною формою, площиною» та прикрасою-декором – «скульптурою». Текст і виклад дисертації демонструють широку обізнаність творчості численних представників різних стильових напрямків мистецтва прикраси в європейських країнах.

У дослідженні особливостей формування образотворчих концепцій та творчих методів художників прикрас авторка спирається на аналіз виразних можливостей матеріалу, який диктує образ, форму, тектоніку, ритм і колір. Основну увагу зосереджено на застосування альтернативних матеріалів як основних у прикрасах, оскільки вони є малодослідженими і новаторськими.

У розділі 3 «Мистецтво прикраси в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ століття» вперше окреслено шляхи та хронологію розвитку прикрас зазначеного періоду; висвітлено еволюцію прикрас, яка пов'язана із застосуванням різних матеріалів – від коштовних до альтернативних. Зустрічі та особисте спілкування з художниками прикрас, чії роботи складають

ілюстративний ряд дослідження, дозволили з'ясувати та охарактеризувати спільні та відмінні риси мистецтва прикрас в Україні та Європі.

У розділі 4 «Художні особливості прикрас в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ століття» конкретизуються авторські концепції та підходи у застосуванні матеріалів. У творах українських митців простежується орієнтація на широкі культурні пласти – від мистецтва скіфів до сецесії, звернення до народних мотивів, образів природи. Проведені опитування та інтерв'ю дослідниці з 23-ма авторами дозволили констатувати, що з прикрасами працюють майстри з кераміки, ковальства, текстилю, скла, дизайну одягу, живопису, архітектури. Авторкою окреслено перспективи та напрями розвитку мистецтва авторських прикрас в Україні, пов'язані зі створенням навчально-матеріальної бази, активізацією виставкової та галерейної діяльності.

Оцінюючи проведені дослідження як вагоме своїми теоретичними і практичними напрацюваннями, необхідно визначити ряд зауважень, а саме:

1. Ілюстративний ряд, який можна вважати змістовним щодо репрезентації розмаїтих зразків прикрас українських і європейських майстрів, майже не містить зображень, які демонстрували би взаємодію прикраси і людини, адже більшість прикрас, про які йшлося у дослідженні, мають призначення доповнювати, посилювати чи визначати певний образ людини;

2. Використаний метод анкетування майстрів слід було б внести до переліку спеціальних методів у відповідній рубриці автореферату та вступі дисертації;

3. Окреслюючи перспективні напрями розвитку мистецтва прикрас в Україні, авторка поза увагою залишила онлайн-ресурси, які набирають все більшої ваги як в Україні, так і в світі.

Висловлені зауваження не знижують високої оцінки представленого до захисту дослідження. Дисертація є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати. Вони достатньо апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, висвітлені у десяти публікаціях, п'ять з яких – у виданнях, акредитованих ДАК України та включених до наукометричної бази. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації.

Отже, дисертаційне дослідження «Мистецтво прикрас в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ століття: європейській контекст, художні особливості, персоналії» за структурою, викладом, обґрунтованістю наукових положень і висновків відповідає всім чинним вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор – Марта Ярославівна Кравченко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво.

Офіційний опонент,
доктор мистецтвознавства,
професор кафедри дизайну
Інституту мистецтв Київського
Університету імені Бориса Грінченка

Т.Ф. Кротова